

KUNTA- PÄÄTTÄJÄ – SINÄ PÄÄTÄT 2025-2029

Järjellä on juuret

Metsänomistajat

1. Julkiset hankinnat oman kunnan parhaaksi

Kuntapäättäjänä sinä päätät yhteisten rahojen käytöstä. Pidätkö tärkeänä oman alueesi elinvoimaisuuden edistämistä vai valitaanko vain halvimmalla saatavia tuotteita ja palveluita? Kuntapäättäjällä on valta ja mahdollisuus tehdä päätöksiä, joita viranhaltijat toteuttavat. Väittämät siitä, että ”virkamiehet tekevät hankintapyynnöt ja päätökset” tai ”meidän on kuitenkin otettava halvin tarjous” eivät pidä paikkansa.

Julkisen sektorin hankintojen arvo on miljardeja euroja vuodessa. Ruokaketju tarjoaa Suomessa työtä 320 000 ammattilaiselle, 12 % kaikesta työllisestä työvoimasta. Ketju alkaa maanviljelijästä. Metsäteollisuus työllistää Suomessa yli 80 000 henkeä,

kun huomioidaan toimialan epäsuorat vaikutukset muille toimialoille. Suomessa tuotettuihin ja jalostettuihin elintarvikkeisiin, lähimetsän uusiutuvaan energiaan ja kotimaiseen puuhun käytetyt varat ovat investointi kunnan ja lähialueen talouteen ja työllisyyteen. Eurot vahvistavat paikallistaloutta ja tuovat kunnille ja valtiolle verotuloja myös tulevaisuudessa.

On tärkeää, että vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisen lähtökohtana on normaaliolojen toiminta. Huoltovarmuutta luodaan normaalioloissa hankinnoilla, joilla koko arvoketju voi toimia kestävästi ja kannattavasti. Huoltovarmuuskriiseihin varautuminen on aina kansallisella vastuulla.

Kunnan hankintastrategia kuntoon

Lähiaruoka, lähienergia, puurakentaminen, vastuullisesti tuotetut puu- ja paperituotteet sekä lähipalveluiden käyttö tulee sisällyttää kuntien strategioihin. Asioiden kirjaaminen strategiaan tukee päätöksentekoa ja valtuuttaa viranhaltijat työskentelemään linjausten mukaan. Kunnan hankintastrategiassa pitää olla selkeä määrittely siitä, mitä asioita pidetään tärkeinä ja millaisia tuotteita ja palveluja kunnan rahoilla hankitaan.

- ▷ Jos kunnassa ei ole vielä hankintastrategiaa tai kirjallista hankintapolitiikkaa, tee aloite ja vaadi, että strategia tehdään. Jos hankintastrategia jo on, huolehdi, että se päivitetään ja sitä noudatetaan.
- ▷ Jos kunta liittyy usean kunnan hankintarenkaaseen tai -yhtiöön, vaadi, että hankintastrategiaa tehtäessä arvioidaan yhteishankintojen vaikutukset erityisesti pienten yritysten mahdollisuuksiin osallistua tarjouskilpailuihin.
- ▷ Jos hankinnoista ei ole kunnassa vielä keskusteltu, on aika käydä arvokeskustelu. Päätökset vaikuttavat ruuan laatuun ja palvelujen hankintaan – siihen, mihin verorahat käytetään.

Kuntapäättäjänä sinun ei tarvitse hallita lainsäädännön kiemuroita. Viranhaltijoiden tehtävänä on tuntea lait vaatimuksineen ja hoitaa hankintoimea päätetyn linjan mukaan. On tärkeää tiedostaa, millaisia päätöksiä voidaan tehdä ja miten hankintoja voidaan ohjata haluttuun suuntaan.

Hankintatoimessa hyvänä ohjenuorana voi käyttää valtioneuvoston periaatepäätöstä julkisten hankintojen strategiasta. Sen mukaan hankinnoissa on kiinnitettävä huomiota erityisesti kotimaisten raaka-aineiden käyttöön ruokapalveluissa.

Julkisten hankintojen säädökset

Julkiset hankinnat tulee tehdä hankintalainsäädännön menettelytapoja noudattaen. Säätelyn tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä. Hankinnat on pääsääntöisesti kilpailutettava avoimesti ja tehokkaasti, ja kilpailuun osallistuvia yrityksiä on kohdeltava tasapuolisesti ja syrjimättä.

Hankintaa koskevat samat periaatteet, olipa kyseessä sitten elintarvikkeet, koneet ja laitteet, palvelut tai urakat, kuten teiden auraus. Kunnan palvelustrategiassa tulisi määritellä, mitä palveluja kunta tuottaa itse ja mitä ostetaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Hankintalainsäädäntöä sovelletaan ainoastaan kunnan ostamiin palveluihin.

Julkiset hankinnat voidaan jakaa kansallisiin ja EU-hankintoihin hankinnan kokonaisarvon mukaan. Kynnysarvo tarkoittaa yksittäisen hankinnan ennakoitua arvonlisäverotonta arvoa. Kynnysarvoja on kaksi erilaista: kansallinen kynnysarvo ja EU-kynnysarvo. Hankintalakiä sovelletaan vain EU-kynnysarvot ja kansalliset kynnysarvot ylittäviin hankintoihin. Kynnysarvojen alle jääviin niin sanottuihin pienhankintoihin ei sovelleta hankintalakiä. EU-kynnysarvoja tarkistetaan kahden vuoden välein.

Kuntien hankintoja koskevat kansalliset kynnysarvot. Vuonna 2024 esimerkiksi tavaroiden ja palveluiden hankinnan kynnysarvo oli 60 000 euroa. Ajantasaisiin kynnysarvoihin voit tutustua **hankinnat.fi**- verkkosivulla.

Tarjouspyynnössä tulee olla selkeät laatuvaatimukset

Tarjouspyyntö on kilpailutuksessa avainasemassa, se määrittelee, mitä tarjoajien pitää tarjota. Viranhaltijat laativat tarjouspyynnön kunnan hankintastrategian periaatteiden mukaan. Laatuvaatimusten on oltava selkeästi kirjoitettu tarjouspyyntöön. Tarjousten tulee olla tarjouspyynnön mukaisia.

Hankintalain periaatteet

- ▷ Syrjimättömyysperiaatteen mukaan kaikkia tarjoajaehdokkaista on kohdeltava samalla tavalla. Tarjouspyynnössä ei saa esimerkiksi suoraan suosia paikallisia tai suomalaisia yrityksiä, niiden tuotteita tai palveluja. Laatuvaatimuksia saa ja pitää käyttää. Tarjouspyynnössä voi esimerkiksi määritellä, että leivän on oltava leivottu samana vuorokautena, kun se tarjoillaan.
- ▷ Avoimuusperiaatteella varmistetaan avoin ja läpinäkyvä tarjouskilpailu. Ei haluta, että tarjouskilpailuja voitetaan vaikkapa sukulaisuudella tai muilla suhteilla. Kilpailun on oltava reilu, vaikka halutaan suomalaisia tuotteita tai palveluja.
- ▷ Suhteellisuusperiaate edellyttää, että vaatimukset eivät ole liian ankaria. Kunta saa kuitenkin päättää ehdoistaan ja vaatimuksistaan siten, että se saa juuri sellaisia tuotteita kuin haluaa. Laatuvaatimuksia saa olla. Voidaan esimerkiksi vaatia, että marjojen on sovittava käyttöön kuumentamatta.

Näitä kolmea periaatetta kunnioittaen voidaan kunnallisissa hankinnoissa ostaa paikallisia ja kotimaisia palveluja ja tuotteita.

Voiko kotimaisuutta tai paikallisuutta edistää?

Tarjouspyyntöön ei voi kirjoittaa, että halutaan ainoastaan suomalaisia tuotteita tai palveluja. Hankintalainsäädännön mukaan tarjouspyynnössä on määriteltävä laatuvaatimukset, jotka voivat koskea esimerkiksi tuotantotapaa, toimitusketjun mittaa, tuotteen jäljitettävyyttä tai sertifiointia.

Hankinnan jakaminen osiin on täysin laillista ja suotavaa. Hankintoja pitää jakaa, jos kunta haluaa mahdollistaa pienemmille tavarantoimittajille mahdollisuuden osallistua tarjouskilpailuun. Jos hankintaa ei haluta jakaa pienempiin osiin, kunnan on hankintalain mukaan perusteltava, miksei näin tehdä.

Pienten yritysten on vaikea osallistua, jos tarjouspyynnössä määritellyt määrät ovat liian suuria. Osiin jaetun hankinnan kynnyksisarvo on kaikkien osien kynnyksisarvojen yhteissumma. Hankintaa ei saa jakaa kynnyksisarvojen alittamiseksi.

Lähiruualle laatuvaatimukset

Julkisin varoin tarjotaan vuosittain muun muassa kouluissa, päiväkodeissa, vanhainkodeissa ja varuskunnissa lähes 450 miljoonaa ateriaa.

Suomalaiset ruuantuottajat noudattavat suomalaista lainsäädäntöä ja tuotantotapaa, jonka vaatimukset muun muassa eläinten hyvinvoinnissa ovat maailman vastuullisimpia. Suomalainen tuottaja noudattaa lainsäädäntöä, joka tuo mukanaan kustannuksia.

On nurinkurista, että Suomessa maataloustuottajan on noudatettava tiettyjä vaatimuksia, mutta samaan aikaan voidaan verorahoilla hankkia halpaa ruokaa, joka on tuotettu aivan toisia periaatteita noudattaen. Päätöksiä tehtäessä kannattaa muistaa, että ruuan halvan hinnan maksaa aina joku, tuottaja, tuotantoeläin hyvinvoinnissaan tai ympäristö.

Suomalaiset haluavat suomalaista ruokaa. Kotimainen ruoka mielletään turvalliseksi, puhtaaksi, laadukkaaksi ja herkulliseksi. Kotimaisuus on monelle suomalaiselle tärkeä kriteeri ruokaostoksilla – voisiko kotimainen ruoka, lähiruoka ja paikallisuus ruokatarjoilussa olla kunnan markkinointivaltteja?

MTK:n määritelmän mukaan lähiruoka on mahdollisimman lähellä tuotettua suomalaista ruokaa, jonka alkuperä, tuottaja ja valmistaja tiedetään.

Muillekin hankinnoille laatuvaatimukset

Kunnan hankintastrategiaan ja -ohjeistukseen voi sisällyttää myös esimerkiksi paperitavaroita, huonekaluja ja uusiutuvaa energiaa koskevia vaatimuksia. Kunta voi päättää, että se panostaa puurakentamiseen ja siirtyy omissa rakennuksissaan uusiutuvan energian käyttöön. Myös puuperäisiltä tuotteilta ja niiden jalostukselta tulee vaatia korkeaa laatua ja vastuullisuutta. Talousmetsistämme noin 82 % on sertifioitu PEFC-järjestelmän ja noin 10 % FSC-järjestelmän mukaan.

Lisävinkkejä kotimaisen ruuan hankintaan:

MTK:n Hanki hyvää -oppaasta sekä mtk.fi/julkisethankinnat.

Esimerkkejä hankintojen laatuvaatimuksista

1. Kunta teettää energiakatselmuksen ja selvittää mahdollisuudet siirtyä uusiutuvan energian käyttöön.
2. Kunnan kaavamääräyksissä huomioidaan mahdollisuudet edistää uusiutuvan energian tuotantoa.
3. Kunta ottaa tavoitteeksi ympäristöperusteisen (esimerkiksi vähäinen hiilijälki, lyhyt kuljetusmatka) energiantuotannon.
4. Kunta tekee selvityksen energiahuoltovarmuudesta.
5. Kunta kannustaa energiayrittäjyyteen.
6. Kunta hahmottaa energia- ja ilmatoratkaisujensa myönteiset ja kielteiset puolet ja näkee uusiutuvan energian edistämisen elinympäristöä vahvistavana kilpailutekijänä.
7. Kunta sitoutuu hankkimaan vain sellaisia puu- ja paperituotteita, jotka ovat peräisin kestävästi hoidetuista metsistä ja joiden alkuperä voidaan jäljittää. Metsäsertifikaatti kertoo, että puuraaka-aine on peräisin kestävästi hoidetuista metsistä.
8. Kunta päättää suhtautua hakijamyönteisesti uusiutuvan energian investointeihin sekä niihin kytkeytyviin elinkeinoinvestointeihin (esimerkiksi maatalokeskuksen tuotantolaajennus- ja biokaasulaitosinvestoinnit).

2. Maankäytöllä elinvoimaa kuntaan

Kunnilla on iso rooli alueidenkäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa. Kunnilla on sekä kaavoitusmonopoli että luvitusmonopoli. Kuntapäättäjillä on suuri valta ja myös vastuu vaikuttaa kunnan maankäyttöön kestäväällä ja maanomistajia huomioivalla tavalla. Kaavoittamista koskeva lainsäädäntö antaa tietyt reunaehdot alueidenkäytön suunnittelulle, mutta jättää samalla paljon kuntien omaan harkintavaltaan.

Onnistuessaan kaavoitus tukee elinkeinöjen kehittymistä. Kaavoitus on järeä ja jokseenkin joustamaton työkalu, joten epäonnistuessaan kaavoitus voi jarruttaa alueen kehitystä pitkäksi aikaa.

Kuntapäättäjän kannattaa pysähtyä miettimään, millaisilla päätöksillä kunnan asukkaat ja yrittäjät viihtyvät ja haluavat yrittää ja asua kunnassa. Kunnanvaltuustojen tehtävänä on varmistua siitä, että tehdyt suunnitelmat ja päätökset ovat strategioiden mukaisia ja mahdollistavat alueiden kehittämisen joustavasti.

Kunnassa kaavat, rakennusjärjestys, hallintosääntö sekä taksat muodostavat kokonaisuutena rakentamisen ja alueidenkäytön ohjauksen. Eri-tyisesti maaseutukunnissa on syytä tarkastella kokonaisuutta kunnan tavoitteiden, elinvoiman, vetovoiman sekä älykkään sopeutumisen näkökulmista. Maanomistajan omaisuuden suoja, perusrakentamisoikeutta ja yhdenvertaisuutta ei saa unohtaa. Maaseutualueilla rakentamisen ja yrittämisen tulisi olla helppoa ja joustavaa.

Huomioi, että maapoliittinen ohjelma on keskeisin väline puuttua maanomistukseen ja omistusoikeuteen.

Varmista kunnan maapolitiikan läpinäkyvyys ja maanomistajien mielipiteen kuuleminen!

Maanomistajien osallistaminen alueidenkäytön suunnitteluun on kunnan oma valinta.

Päätösten vaikutukset maanomistajiin ja elinkeinonharjoittajiin on syytä varmistaa kuulemalla toiminnanharjoittajia suoraan, vaikka se lisääkin kunnan tehtäviä.

Maankäyttöä ja rakentamista ohjaava lainsäädäntö uudistuu

Maankäyttöä ja rakentamista ohjaava lainsäädäntö maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) on uudistumassa kokonaisuudessaan. Tulevaisuudessa MRL:n mukainen lainsäädäntö jakautuu neljään eri lakiin: rakentamislaki, alueidenkäyttölaki, yhdyskuntakehittämislaki ja yhdyskuntarakentamislaki. Maankäyttö- ja rakentamislain nimi muuttui 1.1.2025 alkaen alueidenkäyttöläiksi.

Rakentamista ja sen luvitusta sääntelevä rakentamislaki tuli voimaan 1.1.2025 alkaen. Soveltaminen edellyttää kunnilta rakennusjärjestyksen ja hallintosäännön päivittämistä. Toteutunut sääntelyn purku on osattava hyödyntää kilpailukyky- ja vetovoimatekijänä.

Kaavoitukseen ja kuntien maapolitiikkaan liittyvät lait ovat uudistettavana ja tulevat valmistuessaan muuttamaan kuntien tehtäviä.

Maapoliittisissa asioissa ja alueidenkäytön suunnittelussa selkeä suunta kunnan tavoitteista on yhä tärkeämpää. Kuntapäätäjän on entistä haasteellisempaa erottaa poliittisen päätöksenteon liikkumavaraa lainsäädännön tuomista reunaehdoista. Alueiden käytön suunnittelussa ei ole kyse pelkästään rakennettujen alueiden kehittämisestä ja palveluista, vaan yhä enemmän kokonaisuuteen liittyy vihreä siirtymä, ympäristöpoliittiset teemat, kestävyys ja vastuullisuus-kysymykset. Varsinkin maaseutu- maisissa kunnissa elinvoiman painopisteet on tarpeellista päättää selkeästi strategioissa ja taustakeskusteluissa laadukkaan valmistelun tueksi.

Luonnon monimuotoisuuden ja maisemansuojelun edistäminen

Luonnonsuojelulaissa kunnan tehtäväksi on asetettu luonnon monimuotoisuuden sekä maisemansuojelun edistäminen alueellaan. Edistämistä voidaan toteuttaa esimerkiksi viestinnässä ja opetuksessa sekä tekemällä luonnonhoitoa ja ennallistamista kunnan omistamilla alueilla.

On tärkeää tunnistaa, että luontoarvoja turvataan useiden eri lakien nojalla – kaavoituksesta riippumatta. Kaavoituksella ei ole suositeltavaa tehdä luonnonsuojelupoliittikkaa niin, että kaavamerkinnet ja -määräykset muuttaisivat maaseudun elinkeinojen toimintaympäristöä lainsäädännössä määriteltyyn verrattuna. Esimerkiksi metsätalouden osalta metsälaki määrittää sallitut metsänkäsittelytavat, joten kaavassa ei ole perusteltua vaatia esimerkiksi jatkuvaa kasvatusta tai asettaa avohakkuukieltoja. Tällaisilla päätöksillä voi olla merkittävät vaikutukset myös kunnan omaan talouteen.

Kuntapäättäjä: älä salli harmaan suojelun toteuttamista kaavoituksella.

Harmaalla suojelulla tarkoitetaan kaavamääräyksiä, joilla ohjailaan metsäkäsittelyä ja kavennetaan näin maanomistajan päätösvaltaa.

Kunnan maapolitiikan ilmastovaikutukset maankäyttösektorilla

Usealla kunnalla on olemassa tai tekeillä kuntakohtainen ilmasto-suunnitelma. Lakisääteinen velvoite laatia suunnitelma kuitenkin poistuu. Kunnille on laadittu maankäyttösektorin ilmastotoimien edistämiseen erillinen opas. Opas erittelee toimet, joita kunta pystyy harjoittamaan omistamillaan mailla ja muiden maanomistajien mailla kunnan alueella.

Opas maankäyttösektorin ilmastotoimien hyödyntämiseen kuntien ilmasto- ja luontotyössä (helsinki.fi)

Kunnalla voi olla keskeinen rooli ilmastotoimien rahoituksen tai erillisten hankkeiden kokoajana. Ympäristöministeriö koordinoi ilmasto-rahoituksen asiantuntijaverkostoa, jonka kautta kunta voi saada kattavan näkemyksen millaista erilaista ilmasto-rahoitusta se voisi elinvoimansa edistämiseksi hyödyntää. Kunnalle luontainen yhteistyötaho hankkeiden suunnittelussa, sopivien kohteiden löytämisessä ja toimien toteutuksessa metsämaalla on paikallinen metsänhoitoyhdistys tai maatalousmaalla MTK:n paikallisyhdistys. Kaavoittajille on laadittu kaavojen ilmastovaikutusten arviointiin työkalu hiilikartta.avoin.org.

Oleellista kuntien ilmastosuunnitelmien toteuttamisessa on keskittyä niihin toimiin, joita kunta omilla valinnoillaan pystyy tekemään. Esimerkiksi maatalouden ilmastopäästöt voivat olla korkeita, mutta päästöjä vähennetään jatkuvasti elintarvikeketjun tiukentuvien vaatimusten kautta, ei kunnan toimenpiteiden kautta.

3. Kunnan varautuminen luo turvallisuutta

Arjen sujuminen ja turvallisuus ovat kunnan asukkaille tärkeitä. Kun häiriötilanteita tapahtuu, ne tapahtuvat aina jonkin kunnan alueella. Siksi kunnan on etukäteen varauduttava turvaamaan kuntalaisten hyvinvointi ja peruspalvelut arjen häiriötilanteissa ja myös vakavammissa kriiseissä. Valmiuslaki edellyttää, että kunta varautuu huolehtimaan tehtävistään myös poikkeusoloissa. Toimivat peruspalvelut tukevat ja ylläpitävät kuntalaisten kriisinkestävyttä.

Suomalaisen kokonaisturvallisuuden mallin mukaan turvallisuus tehdään yhdessä kuntien ja hyvinvointialueiden, muiden viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa.

Kunnan rooli turvallisuuden edistäjänä on monella tapaa merkityksellinen. Kansalaisten henkisen kriisinkestävyuden perusteet luodaan huolehtimalla varhaiskasvatuksesta, opetustoimesta sekä nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntatoimista. Toimivat maahanmuuttopalvelut ja kotouttamisen lisäävät kunnan elinvoimaa ja tur-

vaavat kuntalaisten peruspalveluiden saatavuutta. Toimivan kunnallisen infrastruktuurin ja tieverkoston ylläpitäminen kuuluu kunnan tehtäviin. Teiden ja tietoliikenneyhteyksien kunnolla on merkitystä paitsi arjen sujumiselle myös silloin, kun apua tarvitaan nopeasti paikalle. Tiestön pitää olla kunnossa, jotta hälytysajoneuvot pääsevät paikan päälle.

Kunnalla on myös tärkeä rooli edistää kuntalaisten omatoimista varautumista. Ennakoivaa turvallisuustyötä tehdään paikallisella tasolla usein yhteistyössä järjestöjen kanssa. Harvaan asutuilla alueilla turvallisuus on aiempaa riippuvaisempi paikallisten toimijoiden, tyypillisesti kuntien, järjestöjen ja kyläyhteisöjen aktiivisuudesta ja yhteistyöstä.

Maaseutupalveluiden varautuessa toimimaan myös häiriötilanteissa tuetaan kunnan varautumista ja alueen alkutuotantoa. Näin ruokahuoltomme perusta, oma ruuantuotanto toimii myös kriiseissä. Vesihuolto on kuntien vastuulla olevaa yhteiskunnan kriittistä infrastruktuuria.

Yksityistiet

Yksityistiet ovat taajamien ulkopuolella tärkeä osa liikenneverkkoa niin asukkaiden kuin maa- ja metsätalouden kuljetusten kannalta. Kuntien yksityistieavustukset ovat tärkein yksityisteitä ylläpitävä avustusmuoto ja se on kustannustehokas tapa varmistaa toimivan väyläverkon olemassaolo. Yksityisteiden avustaminen on erittäin tärkeää kylien elinvoiman ja maa- ja metsätalouselinkeinojen mahdollistamiseksi. Asemakaavoituksen kautta kunnalla on valta muuttaa yksityisteitä kaduiksi.

Vesihuolto

Kunnalla on merkittävä rooli järkevän ja oikeudenmukaisen vesihuoltojärjestelmän valinnassa. Turvallisuutta lisää vesihuoltolaitosten varautuminen erilaisiin häiriötilanteisiin. Myös pienempien vesiosuuskuntien varautumisen ja toimintaedellytysten tukeminen on kauaskatseista ennakkointia.

Vesi-intensiivisen alkutuotannon toimintaedellytykset on turvattava kohtuuhintaisen veden ja sen saatavuuden näkökulmasta. Kunnilla on merkittävä rooli niissä päätöksissä, minkälaisella omistajapohjalla vesihuoltolaitokset toimivat. Vesivarojen pitäminen kansallisissa käsissä on jo turvallisuudenkin kannalta järkevää.

Kunnat metsänomistajina ja aktiivisen metsien käytön edistäjinä

Lähes jokainen kunta (98 %) on metsänomistaja. Kuntien omistamien metsien taloudellinen arvo on noin 1,5 miljardia euroa. Metsänomistajina kunnat voivat harjoittaa aktiivista metsienhoitoa.

Aktiivinen metsien hoito ja käyttö on monelle kunnalle tärkeää. Terveet metsät sitovat hiiltä ja varmistavat raaka-aineen saannin alueen teollisuudelle ja esimerkiksi kunnan lämmön tuotantoon. Luonteva kumppani kuntien metsien hoitoon on alueen oma metsänhoitoyhdistys.

Luonnonvarojen kokonaisvaltaisen kestävyuden edistämiseksi on hyvä esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksen avulla laatia kuntaan metsäsuunnitelma, joka kattaa kunnan omistamien metsien käytön ja tavoitteet. Suunnitelmassa yhteensovitetään ja aikataulutetaan esimerkiksi hakkuut ja metsänhoitotoimet sekä selvitetään monimuotoisuudelle erityisen tärkeät kohteet. Suunnitelman avulla saadaan myös näkyviin metsien mahdollisuudet tukea kuntataloutta tai vaikkapa kuntalaisten virkistäytymistä.

Metsien hoidossa kannattaa käyttää kuhunkin metsään sopivimpia metsien käsittelymenetelmiä. Useimmiten ne ovat alueille tyypillisiä harvennus- ja päätehakkuita. Joissain kohteissa jatkuvan kasvatuksen menetelmät voivat olla mahdollisia. Kunta voi kannustaa myös oman alueensa metsänomistajia aktiiviseen metsätalouteen esimerkiksi liittämällä metsiään yhteismetsään yhdessä alueen metsänomistajien kanssa. Lisäksi kuntien kannattaa vahvistaa alueensa taloudellista aktiivisuutta välttämällä metsien käyttöä rajoittavia päätöksiä.

Metsien hoidossa kannattaa käyttää kuhunkin metsään sopivimpia metsienkäsittelymenetelmiä.

4. Elinkeinpolitiikka

Aktiivinen ja yrittäjämyönteinen elinkeinopolitiikka on keskeinen osa kunnan strategista kehittämistä. Elinkeinopolitiikalla vaikutetaan yritysten toimintamahdollisuuksiin, investointeihin ja taloudelliseen kilpailukykyyn, työllisyyteen ja asukkaiden hyvinvointiin.

Maa- ja metsätalous sekä maa-seudun yritystoiminta ovat merkittäviä toimialoja erittäin monessa kunnassa. Kuntapäätäjän on hyvä tuntea alueensa elinkeinorakenne sekä maanviljelijöiden, metsänomistajien ja maaseutuyrittäjien erityispiirteet, tarpeet ja mahdollisuudet.

Kunta voi omalla elinkeinopolitiikallaan tukea monin tavoin alueensa yritystoimintaa ja olla näin edistämässä taloudellista toimeliaisuutta ja työpaikkojen syntymistä alueellaan. Maa- ja metsätalouden toimialatuntemus voi kunnassa olla vahvaa tai heikkoa. Siksi on tärkeää, että kunnan strategiassa merkitys on kuvattu ja päätöksenteko muotoutuu elinkeinoja tukevaksi. Turhaa byrokratiaa, kalliita lupamaksuja ja elinkeinotoimintaa haittaavia päätöksiä tulee välttää. Olennaista on, että toimialoja tuntevat kuntapäätäjät ovat aktiivisesti mukana esimerkiksi ympäristönsuojelumääräyksien, rakennusjärjestyksien, kunnan taksapäätöksien ja hallinto-ohjesäännön laadinnassa ja tuovat käytännön näkemystä valmisteluun.

Kunnat voivat olla keskeisiä toimijoita erilaisissa elinkeinotoimintaan liittyvissä kehittämissyhtiöissä. Yhteistyö ja koordinaatio muiden kuntien ja maakunnan tasolla auttaa rahoituksen hankkimista muun muassa EU:n rakennerahastoista.

Saavutettavuuden parantamiseen liittyvissä hankkeissa kunnan rooli voi usein olla aivan keskeinen. Kunta voi olla myös edistämässä yhteistyötä ja verkostojen luomista alueensa yrittäjien ja muiden toimijoiden välillä. Kunta voi niin ikään olla edistämässä yrittäjien markkinoillepääsyä ja myyntikanavien kehittämistä.

Esimerkiksi rakennusvalvonnasta perittävät maksut voivat nousta korkeiksi, jos maksu perustuu pinta-alaan eikä käytettyyn työmäärään.

Uusiutuva energia

Tuuli- ja aurinkovoimahankkeet ovat arkipäivää lähes kaikissa kunnissa. Valtaosa energiantuotannosta tapahtuu maaseudulla, josta siirtoverkot ohjaavat sähkön kaupunkien ja teollisuuden kulutuskeskittymiin. Hankkeilla saadaan kuntiin verotuloja ja lisää työllisyyttä. Kunnilla on merkittävä rooli hankkeiden sijoittamisesta päättämässä, maisemavaikutusten hallinnassa sekä tulojen jakautumisessa maavuokrien osalta.

Lisätietoja löytyy MTK:n tuulivoimaoppaasta mtk.fi/tuulivoimaopas.

Kunta voi lisätä elinvoimaansa siten, että kuntaomisteiset energiayhtiöt solmivat energiapuun toimitussopimuksia paikallisten puuntoimittajien kanssa, jotka toimittavat kotimaista puuta energiayhtiölle. Bioenergiaa voi edistää monipuolisesti muutoinkin. Esimerkiksi voi teettää biokaasulaitoksien toteutettavuusselvityksiä ja kartoittaa sopivia tuotantomahdollisuuksia. Biokaasun tuotanto nojaa paikallisiin raaka-aineisiin ja voi parantaa alueen elinvoimaa. Paikallisesti tuotettua bio-metaania voidaan hyödyntää esimerkiksi kunnallisten joukkoliikennetiöiden polttoainehankinnoissa sekä muissa kuntaomisteisten energiayhtiöiden hankinnoissa.

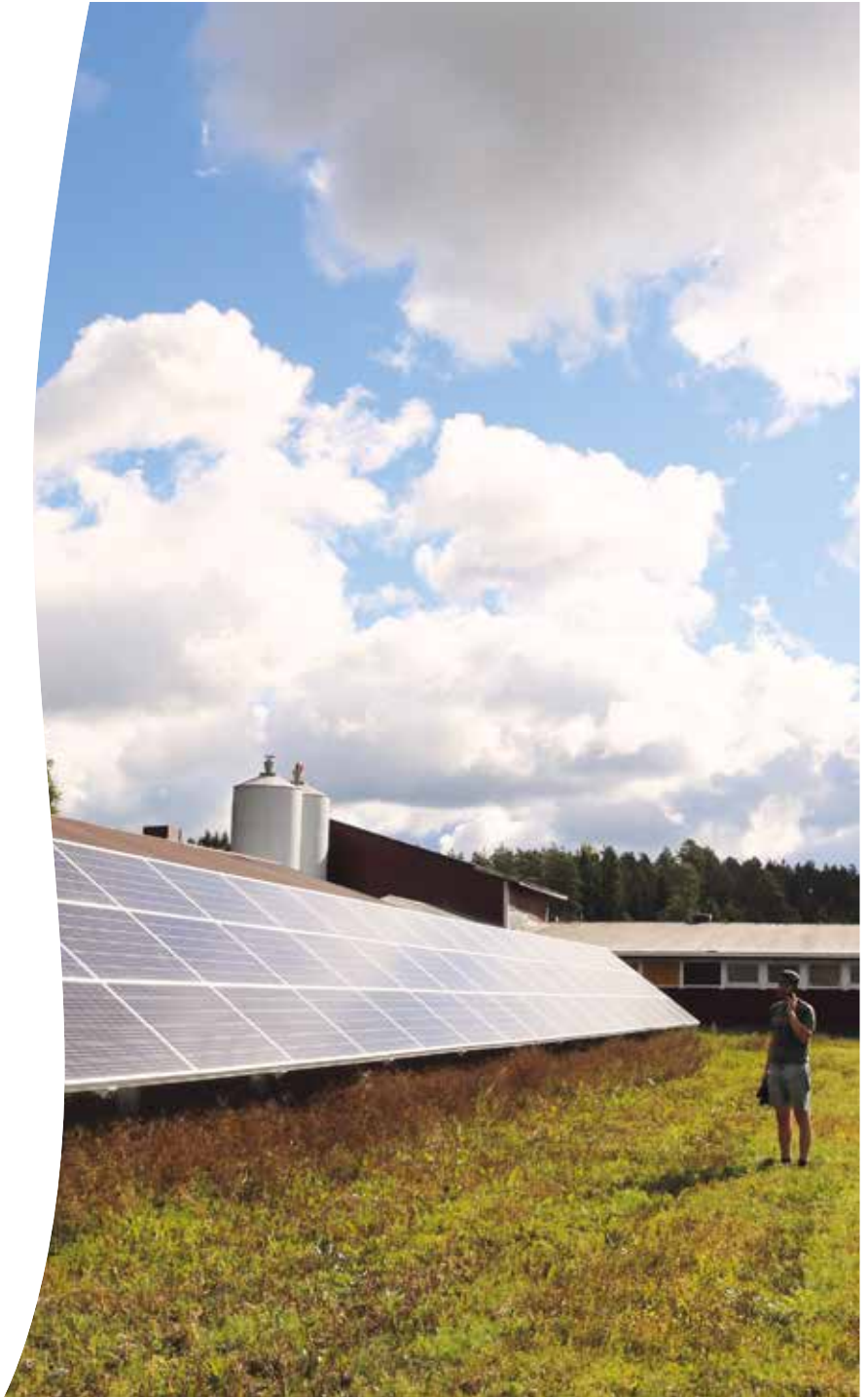
Kun aurinko- tai tuulivoimayhtiö aloittaa hankekehityksen kunnassa:

Anna kuntana ja kuntapäättäjänä maanomistajille neuvottelurauha maanvuokrasopimusneuvotteluihin, sillä sopimuksissa käsitellään hankkeen koko elinkaari. Maanomistajat tavoittelevat oikeudenmukaisia ja reiluja sopimusehtoja, jotka ovat myös kunnalle eduksi. Kunnan kannattaa maanomistajana toteuttaa neuvottelut yhteistyössä yksityisten maanomistajien kanssa, mikäli hanke on sijoittumassa myös kunnan omille maille.

Kunta voi asettaa vuokrasopimuksien minimipeittovaatimuksen ennen aurinko- tai tuulivoimakaava-aloitteen hyväksymistä ja pyrkiä huomioimaan siirtolinjan alle jäävien maanomistajien

oikeudenmukaisemman kohtelun hankkeessa. Kaavoitus kannattaa käynnistää vasta, kun selkeä enemmistö maanomistajista on allekirjoittanut maanvuokrasopimuksen.

Maanvuokrasopimuksilla maanomistajat suostuvat sijoittamaan aurinko- tai tuulivoimaa mailleen sekä ottamaan sen myötä kaavoituksen rakentamisrajoitukset alueella. Aurinko- ja tuulivoimaa kaavoittaessa kaava-alueen rajojen on noudatettava vuokrasopimuksien rajoja, mikä edistää hankkeeseen kohdistuvaa hyväksyttävyyttä.

5. Koulutuspolitiikka kuntapäätöksenteossa

Kuntien voidaan sanoa olevan sivistyskuntia, koska sivistystoimi on kuntien suurin toimiala. Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus kattavat kuntien budjetista lähes puolet. Ammatillisen koulutuksen osuus on 12 %. Paikallisella päätöksenteolla on suuri merkitys siinä, mihin suuntaan kuntien sivistystointa kehitetään. Kuntapäätäjät määrittää paikalliset tavoitteet ja suuntaviivat toiminnan järjestämiselle. Tällaisia päätöksiä ovat esimerkiksi sivistysstrategia, taloudelliset resurssit ja oppilaitosverkosto.

Väestön kehitys on yksi merkittävimmistä haasteista, joita kuntapäätäjät joutuvat väistämättä ratkomaan sivistystoimen näkökulmasta. Väestöä menettävillä kunnilla, maantieteellisesti haastavilla alueilla, joissa on pitkät välimatkat, tai kasvukeskuksilla on erilaisia haasteita koulutuksen järjestäjinä. Muun muassa oppilasmäärät, tilaratkaisut ja pätevien opettajien saatavuus vaikuttavat opetuksen järjestämiseen.

Peruskoulussa olevien määrä vähenee noin 80 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä. Voimakas supistuminen on suora ja pitkälti vääjäämätön seuraus 2010-luvulla jo laskeneesta syntyvyydestä.

Vaikka harvaanasutuilla alueilla koulu- ja laisten määrä vähenee, perusopetusta tarvitaan myös tulevaisuudessa kaikilla etäisyysvyöhykkeillä. Nykyisen kouluverkon pohjalta tarkasteltuna vuonna 2030 yli viiden kilometrin päässä koulusta asuu arviolta yli 48 000 lasta.

Kuntapäätäjät tekevät perusopetuksen järjestämistä koskevat päätökset. Koulujen sijainnit, niiden perustamiset ja lakkauttamiset, opetustunnit ja opetusryhmien koot sekä henkilöstörakenne perustuvat paikalliseen päätöksentekoon.

Kuntien rahoitusosuus ammatillisesta koulutuksesta on noin puolet. Toinen puoli tulee valtiolta. Maa- ja metsätalouden ammatillista koulutusta järjestetään noin 30:ssä ammattiopistossa. Maa- ja metsätalouden ammatillisen koulutuksen luonteeseen kuuluvat kiinteänä osana opetusmaatilat, -tallit, -puutarhat ja -metsät. Niiden ylläpito on kallista, mutta välttämätöntä käytännön taitojen opetuksen kannalta. Vasta perustaitojen jälkeen opiskelija voi siirtyä työssäoppimaan maa- ja metsätalousyrityksiin.

Maa- ja metsätalouden ammattilaisista tulee olemaan pula jo lähivuosina. Maa- ja metsätalouden ammattillisen osaamisen laadusta ja jatkuvasta osaamistarpeiden päivittämisestä tulee huolehtia, jotta ala pystyy houkuttelemaan riittävästi nuoria ja aikuisia maa- ja metsätalouden opintojen pariin.

Kuntapäätäjillä on merkittävä rooli alueensa elinkeinojen koulutuksen kehittäjänä. Koulutuksen järjestäjät päättävät, mitä koulutusta järjestetään ja mitä ei. Maa- ja metsätalouden ammattillinen koulutus tarvitsee yhteistyökumppaneiksi kuntapäätäjiä, jotka ymmärtävät ruokaketjun ja puuntuotannon merkityksen osana suomalaista huoltovarmuutta.

6. Älykäs sopeutuminen

Valtaosa Suomen kunnista menettää väestöään samalla, kun väestönkasvu keskittyy muutamille kaupunki-seuduille. Älykäs sopeutuminen on monille kunnille tapa hallita eriytyvää kehitystä. Älykkään sopeutumisen strategian ensisijainen tavoite on sopeuttaa kunnan talous ja toiminta hallitusti vastaamaan väestö- ja tuloverorealiteettien mukaista taloudellista pohjaa.

On keskeistä, että kuntapäätäjät tunnistaa alueensa ja kuntansa kehittämisen ja uusiutumisen mahdollisuudet ja on valmis tukemaan uudenlaisia strategioita, suunnitelmia ja politiikka-toimia varauduttaessa väestön vähenemiseen ja siitä aiheutuvien muutosten hallintaan. Kasvun ohella monessa kunnassa on tarve kiinnittää huomio palvelujen turvaamiseen ja kehittämiseen sekä elämänlaatuun.

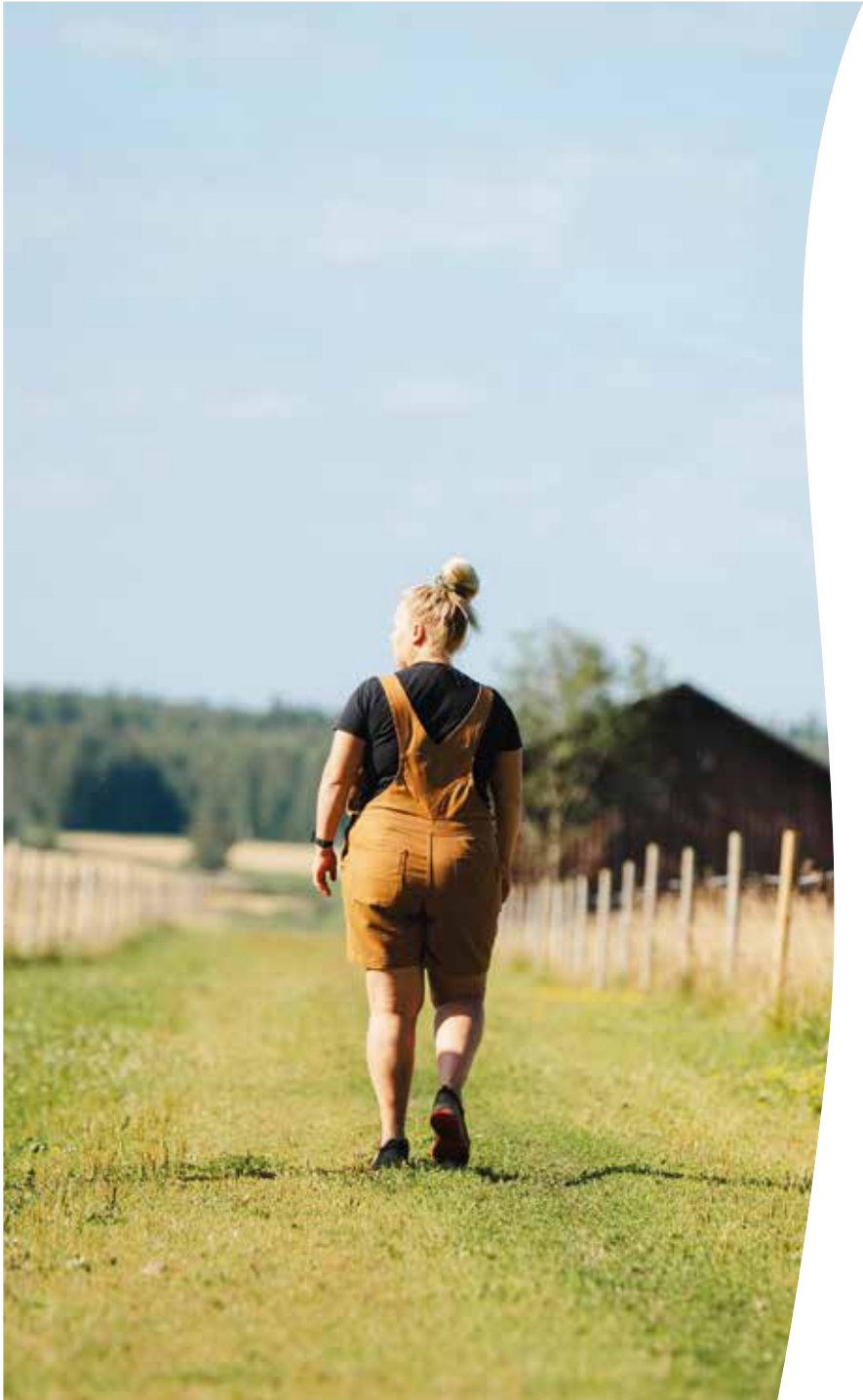
Keinoja älykkääseen sopeutumiseen

Älykkään sopeutumisen keinot vaihtelevat eri alueilla ja kunnissa. Keinovalikoimaan kuuluu ainakin seuraavia asioita:

- ▷ koulutuksen ja osaamisen lisääminen ja monipuolistaminen
- ▷ elinvoimapolitiikan kehittäminen ja innovaatiotoiminnan edistäminen
- ▷ digitalisaation hyödyntäminen
- ▷ monipaikkaisuuden ja paikka-riippumattomuuden edistäminen
- ▷ toimintojen uudistaminen kokeilujen avulla
- ▷ seudullisen ja kuntien välisen yhteistyön lisääminen kunnan eri hallinnonaloilla.

**Löydä kuntasi voimavaratekijät
maaseudun ja kaupunkien symbioo-
sia hyödyntäen: mtk.fi/symbioosi**

7. Kuntapäättäjän ja viranhaltijoiden yhteistyö

Kuntapäättäjä edustaa kuntalaisia ja hänet on valittu tuomaan omaa näkemystään ja osaamistaan päätöksentekoon. Kuntapäättäjien oikeus ja velvollisuus on tehdä politiikkaa. Kuntapäättäjän on syytä tuntea valmisteluprosessin kulku, vaikuttamisen tehokkaimmat väylät omassa kunnassa sekä päättäjän toimivallan tuomat mahdollisuudet.

Kunnallisessa päätöksenteossa viranhaltija valmistelee asiat kunnan virallisen linjan sekä lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Vaikuttamishaluinen kuntapäättäjä varmistaa, että valmistelua tehdään päättäjien hyväksymään suuntaan. Päätettäväksi tulee paljon asioita, joista viranhaltija ei voi tietää, millaiseen päätökseen päättäjät olisivat valmiita. Viranhaltijoiden ja päättäjien onkin tarpeellista keskustella ja valmistella asioita yhdessä. Kannattaa huomata, että valmistelijan tulokulma voi olla asiasta riippuen kapea, kun taas kuntapäättäjä on vastuussa isossa kuvassa koko kunnan kehittämisestä sekä elinvoiman turvaamisesta.

Kunnissa on erilaisia puheenjohtajapalavereita sekä ryhmäkokouksia, joissa etukäteen pohditaan, miten tiettyjä asioita lähdetään valmistelemaan, lähdetäänkö valmistelemaan ollenkaan ja sovitaan, mikä on viranhaltijoiden liikkumavara. Nämä palaverit voivat olla virallisia tai epävirallisia ja käytännöt vaihtelevat kunnittain. Vuoropuhelu päättäjien ja viranhaltijoiden välillä on kuitenkin välttämätöntä, jotta poliittinen tahtotila vastaa virka valmistelun sisältöä, eikä yllätyksiä pääse syntymään.

Kuntapäättäjien oikeus ja velvollisuus on tehdä politiikkaa.

Päätöksiä paikallisen elinvoiman puolesta

- Kuntapäätäjän muistilista

- ▷ Suunnatkaa julkiset hankinnat suomalaisen lainsäädännön mukaisesti tuotettuun ruokaan, uusiutuvaan energiaan, puuhun ja lähialueen palveluihin.
- ▷ Mahdollistakaa paikallisten yrittäjien osallistuminen julkisiin hankintakilpailuihin painottamalla aluetalouden kannalta kokonaisedullisinta vaihtoehtoa pelkän hinnan sijaan.
- ▷ Varmistakaa kunnan maankäyttöpolitiikalla ja kaavoituksella, että kunnan kaikilla alueilla voi asua ja yrittää. Älkää salliko harmaata suojelua kaavoituksella.
- ▷ Pitäkää huoli, että kunnassa on etukäteen varauduttu turvaamaan kuntalaisten hyvinvointi ja peruspalvelut arjen häiriötilanteissa sekä vakavammissa kriiseissä.
- ▷ Varmistakaa, että kuntaan on laadittu metsäsuunnitelma, joka kattaa kunnan omistamien metsien käytön ja tavoitteet. Luonteva kumppani kuntien metsien hoitoon on alueen oma metsänhoitoyhdistys.
- ▷ Huolehdi, että aktiivinen ja yrittäjämönteinen elinkeinopolitiikka on keskeinen osa kuntanne strategiaa.
- ▷ Määrittäkää paikalliset tavoitteet ja suuntaviivat koulutuksen ja osaamisen järjestämiselle.

Metsänomistajat

Ota yhteyttä: mtk.fi/yhteystiedot

